

Urmas Vahuri hooldatavad poollooduslikud kooslused rikka pärandkultuuriga Kurese külas.

EL-i põllumajanduspoliitika vajab hindamist

ENELI VIIK, KATRIN VASK
Põllumajandusuuringute Keskus
TARMO SERGO fotod

Rahvusvaheline maaelu arengukavade (MAK) põllumajanduse keskkonnameetme hindamise konverents toimus 17.–19. juunil Pärnus ("Using Evaluation to Enhance the Rural Development Value of Agri-Environmental Measures").

Konverentsil arutleti maaelu poliitika kujundamise põhimõtete ja põllumajandustegevusega seotud keskkonna väärtuste üle. Konverents toimus Põllumajandusuuringute Keskuse (PMK) juhtimisel ning koostöös Eesti Põllumajandusministeeriumiga.

Osales ligi 150 inimest 20 riigist: maaelu arengukavade väljatöötajad, mõjude hindajad, teadusastute ja huvigruppide esindajad. Esindatud olid Euroopa Komisjon, Euroopa Keskkonnaagentuur ning Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon (OECD).

Käsitleti kolme põhiteemat

- EL-i ühise põllumajanduspoliitika eelarve kasutamine ning tulevikuperspektiivid.
- Senised kogemused põllumajandusliku keskkonnatoetuse hindamisel.
- Kõrge loodusväärtusega alade ja traditsiooniliste põllumajandusmaastike määramine ning hindamine.

Esimesel päeval olid loengud ja töötoad, teisel temaatilised väljasõidud Pärnumaa erinevatesse paikadesse, kus näidati Eesti maaelu arengukava rakendumist. Aleksei Lotman andis Nedrema puisniidul

(Euroopa üks suurimaid hooldatud puisniite) ülevaate Eesti poollooduslikest kooslustest, arutleti kõrge loodusväärtusega põllumajandusmaade käekäigu ja tuleviku üle. Et konverentsikülalised näeksid Eesti põllumajandust mitmest küljest, tutvustati Aivar Pikkmetsa Mätiiku mahetalu, Ego Siigi intensiivselt majandatavat Tarvamäe talu ning maastiku säilitamise eesmärgil Urmas Vahuri majandatavaid poollooduslike kooslustega maha jäetud maid Kurese külas, kus pärandmaastikud on inimpõlvede töö tulemus. Osalejad said ülevaate kohalikest oludest ning neile tutvus-

Mätiku talu peremees Aivar Pikk mets selgitab oma põhimõtteid.

tati Eesti põllumajandusliku keskkonnatoetuse (PKT) seiret. Viimasel konverentsipäeval arutleti ümarlaudades küsimuste üle, mis kerkisid esile täiskogul, töötubades ja ekskursioonidel.

Muutuvad trendid põllumajanduspoliitikas

Arutati, kuidas mõjutab kütuse hind ja üldine turuhindade tõus ühiskonna keskkonnaalast käitumist ning PKT rakendamist. Leiti, et kõrgete teraviljahindade puhul on intensiivpõllumeest veelgi keerulisem motiveerida keskkonnasäästlikult tootma. Peeti nõu, kas muutuvate hindade puhul tuleks üle vaadata PKT maksmise põhimõtted – praegu kompenseeritakse vaid saamata jäänud tulu ja lisakulutused. Täheledatai, et PKT puhul tuleks veelgi enam keskenduda keskkonnakaitselisele eesmärgile ja lõpetada väheste nõuetega meetmete rakendamine, kus intensiivtootja tegelikkuses oma majandamisviisi eriti muutma ei pea ning mille mõju on mõnikord ebaselge. Diskuteeriti, kui võrd on tasakaalus põllumajandustoetuste maksmise eeltingi-

museks olevate nõuetele vastavuse (*cross-compliance*) nõuded ja PKT enda nõuded.

Vahendid ja meetodid MAK-i ning PKT hindamiseks

Leiti, et Euroopa Komisjon peaks tõhusamalt sekkuma hindamise aluseks olevate indikaatorite kvaliteeti parandamiseks ja kiirendamiseks andmevahetust nii EL-is kui ka liikmesriikides. Üks abivahendeid oleks üleeuroopaline PKT hindamise võrgustik, mille kaudu saaksid liikmesriigid vahetada hindamise kogemusi, meetodikaid, uuringute tulemusi jm.

PKT seiret ja hindamist tuleks teha pidevalt ning selleks oleks vaja rohkem raha. Hindamise tulemused peavad olema kättesaadavad tootjatele ja kogu ühiskonnale. Koolitustega saaks suurendada põllumajandustootjate teadlikkust ja motivatsiooni ning neid tuleks kaasata poliitika väljatöötamisse.

Konverentsi põhisõnumeid oli, et põllumajanduspoliitika hindamine nõuab sobivaid indikaatoreid, eri valdkondade spetsialistide kaasamist (agronoomid, majandusini-

mesed, ökoloogid jne), eri analüüsimetodeid, tulemuste tõlgendamise lihtsust, tagasisidet talunikele ja poliitika kujundajatele (suhtlemine), samuti poliitikute pühendumust ning paindlikkust poliitikat muuta.

Kõrge loodusväärtusega põllumajandusalade (*high nature value farmland* – HNV) määratlemine ja hindamine

Et kaitsta EL-i loodusvarasid ja maapiirkonna maastikke, peaksid MAK-i II telje (keskkonna ja paikonna säilitamine) meetmed eelkõige toetama EL-i kolme keskkonnapoliitika põhivaldkonda:

- bioloogiline mitmekesisus, kõrge loodusväärtusega põllumajandus- ja metsandussüsteemide (HNV) ning traditsiooniliste põllumajandusmaastike kaitse ja areng;
- vesi;
- kliimamuutused.

Kuigi liikmesriikidel on MAK 2007–2013 perioodil kohustus rakendada meetmeid HNV-alade kaitseks, pole ikka veel päris selge, millised kuuluvad kõrge loodusväärtusega alade hulka ning milline on põllumajandustegevus, mis peaks HNV-alade säilimisele kaasa aitama. Praegu on HNV-d Eestis määratletud vaid poollooduslike kooslustega ning MAK 2007–2013 perioodil on neist toetustega kaetud ainult Natura 2000 aladele jäävad poollooduslikud kooslused. Kuid ka mujal leidub väärtusi, mida peaks säilitama ja kaitsma (nt erinevaid elupaiku pakkuvad maastikuelemendid, liigendatud väikesed põllud jne).

Leiti, et kindlasti ei tohi HNV-de määratlemisel ja toetusega katmisel piirduda vaid Natura 2000 aladega ning et iga riik peab eelkõige ise välja töötama riigispetsiifilise meetodika HNV-alade ja tegevuste valimiseks. Kõrge loodusväärtusega alade põllumajandustegevust tuleks lisaks PKT-le toetada teistegi maaelu arengukava meetmete kaudu, sh peaks toetust võimaldama ka mittetootjatele, kes HNV-alasid majandavad. HNV-põllumajandus tuleks teha majanduslikus mõttes

Grupp konverentsikülalisi Ego Siigi Tarvamäe talu põldudel.

konkurentsivõimelisemaks, suurendades talunike ja laiema avalikkuse teadlikkust ning luues HNV-toodetele soodsad turustamisvõimalused (nt HNV-toodete märgistussüsteem ja turustamistoetused).

Põllumajandus mõjub keskkonnale alati kas positiivselt või negatiivselt. Tervikut ja seoseid tuleb osata näha ja mõista. Samas on põllumajandusest tingitud keskkonnamõjude vaatlemine raskendatud nende pika ilmne misaja ning ühis- mõjude tõttu.

Täpsem info konverentsi kohta ja ettekannete ingliskeelsed materjalid PMK kodulehel <http://pmk.agri.ee/conference>.

Põllumajandusliku keskkonnatoetuse seire ja hindamine

Eesti põllumajandustootjatel on alates EL-iga liitumisest olnud võimalus taotleda maaelu arengukava (MAK) raames mitmesuguseid toetusi, neist üks populaarsemaid on olnud põllumajanduslik keskkonnatoetus (PKT). Ligi 6300 tootjat on saanud toetust keskkonnasõbraliku (KST) ja ligi 1100 toot-

jat mahepõllumajandusliku tootmise eest.

EL-i maaelu arengukavasid on palju kritiseeritud nende nabi tulemuslikkuse pärast. Põllumajanduslik keskkonnatoetus on EL-is MAK-i kohustuslik meede juba üle 15 aasta ning selle aja jooksul saadud kogemus võimaldab riikidel rakendada hästi toimivaid ja keskkonnale kasu toovaid nõudeid. Aastate jooksul on avalikkuse huvi põllumajanduspoliitika tõhustamise vastu kasvanud, põllumajandusele ja maaelu arenguks antavad toetused peavad olema põhjendatud ja eesmärgipärased. Kahjuks on MAK-ide muutmine olnud vaevaline ning seetõttu oodatakse EL-i uue MAK 2007–2013 programmi puhul riikidelt tõhusamaid toetusmeetmeid.

Riikidele avaldatakse survet nii, et paralleelselt toetuste maksimisega tehakse seiret ja hindamist. Hindamine võimaldab tagada arengukavade usaldusväärsust ja läbipaistvust, et raha on õigesti kasutatud ning sellel on selge keskkonnamõju. Euroopa kogemus näitab, et positiivne keskkonnamõju on praegu tihti ebaselge.

2008. a lõpuks peavad kõik liikmesriigid esitama MAK 2000–2006 järelhindamise aruande. Hinda- ja peab olema sõltumatu, Eestis on selleks konsultatsioonifirma Ernst & Young. Et PKT on üks kõige keerulisemaid hinnatavaid MAK-i meetmeid, otsustati, et seda hindab Põllumajandusuuringute Keskus, kes eelmistel aastatel juba alustas keskkonna- ja sotsiaalmajanduslike andmete kogumist. See on väga vastutusrikas ülesanne, sest eristada PKT mõju teiste meetmete koostõust või kõigist looduslikest ja (sotsiaal)majanduslikest mõjuteguritest pole sugugi kerge.

PKT hindamisega seotud uurin- gute ning nende tulemustega on võimalik tutvuda PMK kodulehel <http://pmk.agri.ee/pkt>. Aruanne valmib 2008. a sügisel ning see jõuab kindlasti ka avalikkuse ette. Hindamistulemustest annab PMK tootjatele ülevaate 2008. a sügistalvistel koolitustel.

Põllumajandusuuringute Keskus tänab kõiki tootjaid ja partnereid, kes on seni PMK hindamise andmekogumises osalenud, lootes senise koostöö jätkumist.